

Posudek školitele disertační práce

Práce: Koloběh pohledů: Od renesančního pozorovatele k „mužskému“ divákovi ve feministické teorii filmu. Praha, FF UK 2005

Autorka: Petra Hanáková

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Vlastimil Zúška, CSc.

V úvodu deklaruje autorka cíl práce – konceptualizaci filmového diváctví a vysledování role pohledu ve filmové teorii s jeho vícenásobnými determinacemi a současně (si) přiznává, v úvodu zjevně a tradičně psaném nakonec, že cesta větvíci se problémy se jí postupně proměnila v průniky tří rovin či polí uvažování, které rámuje třemi kapitolami svého textu. Vlastní artikulované podezření, že jde o text v mnohém odvozený a převážně mapující rozložení konceptů, pojetí, přístupů ve sledovaných zónách zkoumání a také reduktivní, čerpající hlavně z psychoanalýzy a feministické filosofie, případně jejich filosofických derivátů či aplikací se naštěstí potvrzuje jen částečně. Co do vědomého metodického omezení by se dala vytknout dílčí absence podrobnějšího rozpracování současných teorií percepce, kulturní podmíněnosti vnímání (které ve svých diferencích dalece přesahuje rozdíly mezi pohlavími v rámci jednoho kulturního okruhu) a náznak oddělování „čisté“ vizuální percepce a interpretujících aktivit zpracování vizuální informace, které není z dnešního pohledu kognitivních věd či filosofie percepce udržitelné. Jinak však jde o text velmi poctivý, autorka „nedoplňuje“ výplň mezi záměrem a závěrem tak, aby závěr „vyšel“ za každou cenu, ale svědomitě sleduje vlnící se linie argumentace, kritického promyšlení, komparace. Přesvědčivý pohyb v různorodých textech a jejich nedeformující interpretace, aplikace a domyšlení patří k dalším kladům předložené práce. Mnohdy se ovšem autorka, zřejmě podvědomě, resp. v daném kontextu nevědomě, „skrývá“ za hradbou citací a odkazů a uměňuje tak, alespoň pro zbežný pohled, vlastní badatelský vklad do sledované problematiky.

Kritická „metaanalýza“, tj. analýza filmologických analýz využívá pojmový i tématický repertoár dalece přesahující pole filmové vědy a zasahuje vedle vůdčích okruhů feministického myšlení a psychoanalýzy (Freud a zejména Lacan) i do sfér dějin a teorie výtvarných umění a filosofie, včetně filosofie vědy (Feyerabend). Genderové čtení je pak prezentováno nenásilně, postupně a logicky vyplývá z původně genderově neutrálních pozic a je vedeno (úspěšnou) snahou neupadnout do pastí nekritické, nereflektované předsudečnosti, tedy ideologie v althusserovském smyslu, která sama tvoří jedno ze sledovaných témat.

Na mnoha místech práce se objevuje schéma dvojího, protiběžného pohybu divácké, pohledové aktivity: osvobození diváckého pohledu při současné intenzifikaci obrazu těla, divácká slast vs. stávání se objektem pozorování, jednoduché, referenční mužské diváctví vs. ženský pohled a obraz. Překvapí proto jisté zanedbání jinak citovaného Metzova pojetí identifikace

s kamerou, jemuž předchází identifikace se sebou samým jako s pohledem, ale zejména dvojího pohybu projekce-introjekce (využitelného například v souvislosti se „čtvrtým pohledem“), rezultujícího v zaujetí pozice transcendentálního subjektu (v Husserlově smyslu), o kterém ovšem autorka mluví několikrát a pouze v souvislosti s „iluzí transcendentality“.

Transcendentální subjekt jako relační úběžník filmové recepce (místo či „prostor“, odkud lze zahlédnout empirický subjekt a kam může „ustupovat“ sebereflekující já) však vylučuje pojetí jednoduchého, soudržného ega mužského diváctví, jak je prezentováno v textu. Odstup od obrazu je pak v textu pouze dvojí: voyerský nebo fetišistický. Pro psychoanalytický diskurz to zřejmě platí, ale v kritickém plánu prezentovaného textu bych očekával zmínku o estetické distanci. Je však pravda, že estetická dimenze je v analyzovaných textech přítomna minimálně. Její absence ovšem vede například k neudržitelné identifikaci prožitku vznešena s „bezmocným svědkem“. Neschopnost *comprehensio aesthetica* neimplikuje bezmocného svědka, naopak je tento koncept s prožitkem vznešena neslučitelný od Kanta a Burke až po Lyotarda a Derrida. Dvojí protiběžný pohyb přitažlivosti a odpudivosti, charakteristický pro prožitek vznešena opět není slučitelný s „bezmocným svědkem“, o nezainteresovanosti nemluvě. V celém textu však představují uvedené výhrady pouhé marginálie.

Souhrnně považuji práci Mgr. Hanákové za velmi zdařilou, původní a inspirativní. Autorka předvedla rozsáhlou erudici, schopnost nepředpojaté interpretace a kritické analýzy, odvalu k osobního, vyargumentovanému názoru. Disertační práci proto hodnotím jako kvalitní a **jednoznačně doporučuji k obhajobě.**

Praha 19.12.2005

.....
Prof. PhDr. Vlastimil Zúška, CSc.